

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Xashimova Xadiqa
Tolkunovna

*Farg'ona viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi katta o'qituvchisi, e-mail: xashimovaxadiqaxon@gmail.com
telefon: +998-99-367-97-29*

BIOLOGIYA DARSLARIDA LOYIHAGA ASOSLANGAN O'QITISH TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Ushbu maqola biologiya darslarida loyihaga asoslangan o'qitish texnologiyalaridan foydalanish masalalariga bag'ishlangan bo'lib, unda muallifning biologiya fanini o'qitishda darsda, darsdan va sinfdan tashqari ishlarda o'quv va ijodiy muammolarni hal etishda tadqiqot xarakteridagi loyihalar texnologiyasidan foydalanish bo'yicha fikr-mulohazalari bayon qilingan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, loyiha, muammo, xususiy metodik daraja, lokal (modul) daraja, tadqiqot, tadqiqot xarakteridagi loyihalar.

Bugungi kunda pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya va ta'lim jarayonini yangilash tushunchalari paydo bo'ldi. Bu tushunchalarning paydo bo'lishi va innovatsion ta'lim nazariyasining yaratilishi to'g'risida ma'lumot beruvchi manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu tushunchalar ta'lim tizimini texnologiyalashtirish, pedagogik texnologiyalarni ta'lim tizimiga kiritish orqali ta'lim tizimini isloh qilish, ta'lim samaradorligini oshirish, shaxs ijtimoiylashuvini ta'minlash, bu borada muayyan muvaffaqiyatlarga erishish uchun ta'lim jarayonida o'quvchiga do'stona munosabatlarni shakllantirishga urinish natijasida vujudga keldi.

Pedagogik texnologiyalar ikki turga bo'linadi: xususiy metodik darajadagi va lokal (modul) darajagi ta'lim texnologiyalari.

Xususiy metodik darajadagi pedagogik texnologiyalar bir fan, sinf, o'qituvchi doirasida ta'lim va tarbiyaning muayyan mazmunini amalga oshirish usullari va

vositalarining yig'indisi hisoblanadi va darsning barcha bosqichlari xususiy metodik darajadagi pedagogik texnologiyalar talablari asosida tashkil etiladi.

Xususiy metodik darajadagi pedagogik texnologiyalarga didaktik o'yin texnologiyalari, muammoli ta'lim texnologiyalari, modulli ta'lim texnologiyalari, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari va loyihalash texnologiyalari kiradi.

Lokal (modul) darajagi ta'lim texnologiyalari esa ta'lim-tarbiya jarayonining ma'lum bir qismida xususiy didaktik va tarbiyaviy maqsadni hal etishga qaratilgan texnologiyalar bo'lib, darsning ma'lum bosqichida lokal (modul) darajada qo'llaniladi. Bularga keys-stadi, klaster, Venn diagrammasi, aqliy hujum, atamalar zanjiri, tezkor o'yinlar, biologik diktant metodlari kiradi.

Uzluksiz ta'limning Milliy o'quv dasturi asosida yaratilgan zamonaviy maktab darsliklaridagi mavzularni ochib berishda xususiy metodik darajadagi loyihalash texnologiyalarining o'rni katta.

Loyihalash texnologiyasining asosiy g'oyasi amaliy yoki nazariy ahamiyatga molik bo'lgan muammoni hal etish jarayonida ko'zlangan natijaga erishishdan iborat. Agar nazariy muammoni loyihalash lozim bo'lsa, uning aniq yechimini ko'rsatish bo'yicha, agar amaliy muammo bo'lsa, amaliyotda qo'llash masalasi bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqish lozim. O'quvchilar ushbu natijaga erishish uchun mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini egallagan bo'lishlari, muammoni anglash va uni hal etish yo'llarini izlashlari, avval o'zlashtirgan bilimlaridan foydalanishlari, fanning turli sohalarida izlanishlar olib borishlari, natijalarni bashorat qilishlari, turli yechimdagi variantlar ishlab chiqishlari va sabab-oqibat bog'lanishlarini tasavvur qilishlari zarur. Bunda o'qituvchi o'quvchilar muammolarni muvaffaqiyatli hal etishlari uchun tegishli ko'rsatmalar berishi, foydalaniladigan manbalarni tavsiya etishi, o'qitishdan ko'zlangan natijaga erishish yo'llarini ko'rsatishi, muammoni hal etishda o'quvchilarning faoliyatini loyihalashi lozim.

Loyihalash texnologiyasining asosiy mohiyati ma'lum bir muammoli vaziyatni vujudga keltirish orqali o'quvchilarning qiziqishlarini orttirish, loyihalash faoliyatini shakllantirish, tegishli bilimlarni egallashlari, fanlararo bog'lanishlarni amalga oshirish sanaladi.

Loyihalash texnologiyasining asosiy tezisi esa "O'rganilayotgan bilim, ko'nikmalar menga nima uchun zarurligi va undan qayerda va qay tarzda foydalanishni bilaman" shaklida ifodalanadi. Bu tezis o'quvchilarning fan asoslarini ongli o'zlashtirishlari, hayotga moslashishlari va mo'ljalni to'g'ri olishlariga yordam beradi. Loyihalash texnologiyasida foydalanish o'quvchilarga individual yondashish imkonini beradi.

Biologiya fanini o'qitishda o'qituvchi loyihalash texnologiyasidan o'quvchilarning qiziqishi va qobiliyatlarini hisobga olgan holda nafaqat darsda o'quv muammolarini hal etishda, balki darsdan va sinfdan tashqari ishlarda ijodiy muammolarni hal etishda foydalanishi zarur. Har bir loyiha o'ziga xos xususiyatga ega bo'ladi, shu sababli ular ma'lum belgilariga ko'ra tasniflanadi:

Loyihada ko'zda tutilgan faoliyatning ustunligiga ko'ra turlari:

Tadqiqot xarakteridagi loyihalar.

Ijodiy xarakterdagi loyihalar.

Rolli loyihalar.

Amaliy xarakterdagi loyihalar.

Izlanish va mo'ljallangan loyihalar.

Loyihalarning predmeti va mazmuniga ko'ra:

Bir fan sohasini qamrab olgan loyihalar.

Fanlararo izlanishni talab etadigan loyihalar.

Loyihalar xarakteriga ko'ra:

Aniq natija olishga mo'ljallangan loyihalar.

Ko'p yo'nalishli natija olishga mo'ljallangan loyihalar.

Loyihada ishtirok etadigan qanashchilar soniga ko'ra:

Yakka tartibdagi loyihalar.

Ikki o'quvchiga mo'ljallangan loyihalar.

O'quvchilarning kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan loyihalar.

Loyiha ko'lamiga ko'ra:

Bir sinf o'quvchilariga mo'ljallangan loyihalar.

Maktab o'quvchilariga mo'ljallangan loyihalar.

Shahar miqyosida hal etilishi mo'ljallangan loyihalar.

Mamlakat miqyosida hal etilishi mo'ljallangan loyihalar.

Dunyo miqyosida hal etilishi mo'ljallangan loyihalar.

Loyiha muddatiga ko'ra:

Qisqa muddatli.

Uzoq muddatliarga ajratiladi.

Quyida biologiya fanini o'qitishda darsda, darsdan va sinfdan tashqari ishlarda o'quv va ijodiy muammolarni hal etishda tadqiqot xarakteridagi loyihalar texnologiyasidan foydalanish yo'llarini ko'rib chiqamiz.

Ushbu loyihalarning tuzilishi juda yaxshi ishlangan bo'lishi kerak. Loyihada ishtirok etadigan qatnashchilar uchun tadqiqot predmeti, dolzarbligi, ijtimoiy ahamiyati, foydalaniladigan metodlar, tadqiqotlar va tajribalar o'tkazish, natijalarni rasmiylashtirish metodlari aniq bo'lishi kerak.

Tadqiqot xarakteridagi loyihalar mantiqan to'lig'icha ilmiy-tadqiqot muammolariga yaqinlashgan va uning yechimiga mos va bo'ysungan bo'lishi kerak. Tadqiqot mavzusining dolzarbligi, tadqiqot muammosining predmeti va ob'yekti, vazifalarning izchil va bosqichma-bosqich aniqlanishi, muammolarni hal etish bo'yicha farazlarni ilgari surish, uni hal etishning tadqiqot o'tkazish kerak. Tajribalar qilish yo'llarini ishlab chiqish, olingan natija va xulosalarni muhokama qilish, rasmiylashtirish, tadqiqotni davom ettirish uchun yangi muammolar belgilanishi lozim.

Masalan, "Qizil lola jamoasi monitoringini tuzish"da o'quvchilarga quyidagi loyiha tavsiya etilishi mumkin:

Loyiha mavzusi: Qizil lola jamoasi monitoringini tuzish.

Loyiha maqsadi: Qizil lola jamoasining hozirgi tarkibi, uning kelgusidagi o'zgarishi va ularni saqlab qolish chora-tadbirlarini belgilash.

Loyihada foydalaniladigan metodlar: kuzatish, matematik statistika, eksperiment, tajribalar o'tkazish, umumlashtirish va rasmiylashtirish.

Topshiriqning mazmuni: Agar qizil lola o'sadigan maydonning 100 m² da 100 ta lola uchrasa, shu maydondagi lolalarning soni 10 yil davomida qanday o'zgarishini yillar bo'yicha hisoblab toping. Mazkur o'zgarishlarni grafik shaklda tasvirlang.

Eslatma: qizil lola ko'sakchasida 6 ta urug' yetilib, urug'dan chiqqan nihol 9-10 yilda gullaydi. Har bir tup lolada bir yilda 4 ta piyozcha hosil bo'lib, undan ungan nihol 4-5 yilda gullaydi. Lola urug'ining unuvchanligi 75% ni tashkil etadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, loyihalash texnologiyasi rivojlantiruvchi ta'limga asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, o'quvchilarda aqliy faoliyat ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishga zamin tayyorlaydi. O'quvchilar loyihalar yechimi ustida ishlar ekan, ular avval o'zlashtirgan bilim va ko'nikmalarini yangi vaziyatlarda qo'llab, yangi bilimlarni o'zlashtiradilar, shu tariqa ularda ijodiy faoliyat tarkib topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi va O'zbekiston xalqiga Murojaatnoma. "Xalq so'zi" gazetasi, 2022-yil 21-dekabr, 272-son.

2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi Qarori. – Toshkent, 2022-yil 17-yanvar, 25-son.

4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirining "Davlat ta'lim talablarini tasdiqlash to'g'risida"gi buyrug'i. – Toshkent, 2022-yil 20-aprel, 121-son.

5. Muslimov N.A. va boshqalar. "Pedagogning innovatsion faoliyatini rivojlantirish" moduli bo'yicha o'quv-uslubiy majmua. – Toshkent, 2019.

6. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – T.: "Sano standart" nashriyoti, 2015.